

BHAGAVAD GITA

BHAGAVAD GITA

**prevod
Huan Maskaro**

**BEOGRAD
2019.**

Naslov originala:

Bhagavad Gita

© Copyright na prevod za Srbiju:

Babun

Izdavač:

Babun, Beograd

Preveo

Zvonimir Baretić

Redaktura

Dragan Paripović

Štampa

Zuhra, Beograd

Tiraž 1000

ISBN 978-86-80792-21-7

SADRŽAJ

- I Uvod 9
- II O prevođenju 57
- III Izrazi zahvalnosti 61
- IV Bhagavad gita 63
- V O prevodiocu 175
- VI Pogovor srpskom izdanju 178

Posvećeno Hagu Ijansonu Foseu

UVOD

B*hagavad Gita* je bila prvo delo prevedeno sa sanskrita na engleski jezik. Preveo ga je Čarls Vilkins 1785. godine. Kasnije, kad se 1802. vraćao iz Indije i zbog rata bio primoran da se zadrži u Parizu, Aleksandar Hamilton (1765-1824) je sanskritu podučavao velikog nemačkog kritičara Fridriha fon Šlegela (1772-1829) koji je s romantičarskim elanom širio poznavanje sanskrita u Nemačkoj, te je njegov brat Avgust preveo *Bhagavad Gitu* na latinski.

Izučavanje sanskrita je dovelo do komparativnog izučavanja jezika. Otkrilo se da su sanskrit, persijski, grčki i latinski, kao i keltski, nemački i slovenski jezici proistekli iz jednog prvotnog govornog arijevskog jezika. Od Irske do Indije i širom Evrope i Amerike govore se arijevske jezici.

Više od 3000 godina je postojala neprekinuta sanskritska kultura u Indiji ako imamo u vidu sanskritski jezik *Veda* i savršenu gramatiku sanskrita, „najkraću i najpotpuniju gramatiku na svetu“, koju je oko 300. p. n. e. sastavio Panini.

Sanskritska književnost je velika književnost. Nama su dostupne veličanstvene pesme *Veda*, divota *Upanišada*, blaženstvo *Bhagavad Gite*, neizmernost *Mahabharate*, nežnost i heroizam *Ramajane*, mudrost indijskih bajki i priča, naučna filozofija *samkhje*, psihološka filozofija Joge, poetska filozofija *vedante*, Manuovi zakoni, Paninijeva gramatika i drugi naučni spisi, lirska poezija i drama koji su kulminirali u velikoj poeziji i dramama Kalidase.

Ipak, nema dveju velikih grana književnosti na sanskritu. Nema istorije i nema tragedije: nema Herodota ni Tukidida i nema Eshila, Sofokla ni Euripida.

Gledano u celini, sanskritska književnost je romantičarski obojena i isprepletana idealizmom, praktičnom mudrošću i strastvenom čežnjom za duhovnom vizijom. Ima jedna molitva u *Vedama* koja je preko 3000 godina svakog jutra na usnama miliona Indijaca. To je čuvena *Gajatri*:

*Tat Savitur varenijam
Bhargo Devasja Dhimahi
Dhijo jo nah prakodajat*

„Hajde da meditiramo o blistavoj svetlosti (boginje) Savitri. Neka ta svetlost obasja naše svesti.“

Pesnik *Veda* koji je spevao te redove bio je zagledan u budućnost: svest Indije se nikad nije umorila od te potrage za Svetlošću.

Grčka i Indija nam daju komplementarne poglede na svet. U grčkom hramu nalazimo čisto savršenstvo lepote, a u indijskom uzvišeni osećaj Beskrajnog. Grčka nas daruje radošću večne lepote u spoljnom svetu, a Indija radošću Beskrajnog u unutrašnjem.

U ovim Kitsovim stihovima posvećenim jednoj grčkoj urni nalazimo Grčku:

Grčko remek-delo!

Sa jasnim držanjem

devica i ljudi koji mramor diče,

s ugaženom travom i sa šumskim granjem:

mučiš misli naše, ćutljivi obličje,

kao večnost.

Hladna pastoralo, traješ,

kao svedok večni slušajući tuđ⁴ vaj

da čoveku kažeš prijateljski

da je lepota istina, istina lepota,

i to je na zemlji sve, čoveče, znaj..“

A Vordsvort nam u *Opatiji Tintern* otkriva duh Indije:

I osetio sam

jedno prisustvo koje me uzbuđuje

i donosi radost uzvišenih misli;

jedan vrhunski osećaj
nečeg neverovatno dubokog
što boravi u svetlosti zalazećih sunaca,
u bezmernom okeanu, razigranom vazduhu
i plavetnilu neba,
a u svesti čovekovojoj
to je pokret i duh,
koji podstiče svaku misao,
svaki predmet svake misli
i sve ih prožima.

U *Vedama*, sastavljenim mnogo pre nego što se pisanje pojavilo u Indiji i pre nego što su gramatičari mogli da analiziraju jezik, mi vidimo čoveka koji posmatra spoljni svet s radošću i čuđenjem. On oseća život i moli se za pobedu života. On posmatra lepotu zore i divotu sunca, on oseća da su vatra i vazduh, vode i vetrovi žive sile: on im prinosi žrtvenu vatru. Njegov život zavisi od prirode i on zna da između prirode i njega ne postoji nepremostiv bezdan. Čovek voli tu divnu tvorevinu i oseća da njegovoj ljubavi ne može a da ne bude uzvraćeno jednom većom Ljubavlju. Tako on peva Varuni, bogu koji voli i oprašta:

Ove reči hvale upućene su Bogu,
koji je svetlost,
biće uzvišenije od svega.

Ja slavim Varunu svemoćnog,
Boga koji voli onog ko (Ga) obožava.
Mi te uzdižemo u našim mislima, o Bože.
Mi te uzdižemo,
baš kao što te sunce uzdiže ujutru:
dopusti da nađemo radost
u tome što smo tvoje sluge.
Drži nas pod svojom zaštitom.
Oprosti nam grehe
i daruj nas svojom ljubavlju.
Bog je učinio da reke teku.
One se ne osećaju umorno,
one ne prestaju da teku.
One struje brzo poput ptica u vazduhu.
Dopusti da se reka mog života,
ulije u reku ispravnosti.
Raskini okove greha koje me sputavaju.
Ne dozvoli da nit moje pesme
bude prekinuta dok pevam
i ne dozvoli da se moj posao okonča
pre nego što bude savršen.
Odstrani sve strahove iz mene, o Bože.
Primi me milostivo k sebi, o Kralju.
Raskini okove patnje koji me sputavaju
– ja čak ni oči ne mogu da otvorim
bez tvoje svesrdne pomoći.
Ne dozvoli da nas povređuje
strašno oružje koje sakati grešnika.

Ne dozvoli da se od svetlosti
zaputimo ka tami.

Pevaćemo ti hvalospeve,
o Bože svemoćni.

Mi ćemo sada i stalno
da ti pevamo hvalospeve
kao što su ti pevani od davnina.

Jer, tvoji zakoni su nepromenljivi,
o Bože; oni su stameni kao planine.

Oprosti grehe koje sam možda počinio.
Ostaju nam još mnoga jutra za svitanje;
vodi nas kroz sve njih, o Bože.

Rig Veda II. 28. 1-9

* * *

Ponekad je vizionar *Veda* svestan kršenja jednog duhovnog zakona: naime, postoji greh neznanja ili slabosti, pa čak i greh zlonamernosti. Kajući se, on moli oprostaj i veruje da ljubav oprašta grehe:

On je razdvojio nebo i zemlju.
On pokreće sunce i zvezde
i prostire našu zemlju pred njima.
Njegova uzvišenost
mudročću daruje decu ljudi.

A ja razgovaram sa svojim srcem i pitam:
Kako ću da se povežem s mojim Bogom?
Koja će moja davanja
On prihvatiti bez ljutnje?
Kada ću radosnog srca
iskusiti Njegovu milost?
Ja pitam druge
jer sam voljan da znam svoj greh;
ja tražim mudre
i njima postavljam pitanje.
A mudraci mi odgovaraju:
Bog Varuna je ljut na tebe.
O Bože, šta sam to zgrešio?
Zašto bi Ti ubio prijatelja
koji Te obasipa hvalospevima?
Reci mi, svemoćni Bože,
kako bih mogao čist od greha
i s divljenjem da pohrlim Tebi.
Oslobodi nas greha naših otaca.
Oprosti nam naše grehe, o Bože.
To nije bila moja volja, već obmana.
To je bila lakoumnost, gnev ili vino.
Jače lako navede slabije
da krene stranputicom;
čak i san može navesti ljude da zgreše.
Neka mi bude dopušteno
da služim svog Boga,
milosrdnog prema svima.

Neka mi je dopušteno da služim
svog ljubaznog Boga.
Naš Bog daruje mudrost
prostom čoveku,
a razboritog navodi na stazu dobra.
Neka ovaj hvalospev stigne do Tebe,
o Varuna;
neka se ovaj hvalospev
zadrži u Tvom srcu.
Neka naše odmaranje i delanje
protiču kako valja.
Neka Tvoji blagoslovi
budu zauvek s nama.

Rig Veda VII. 86

* * *

U Vedama imamo zoru duhovne vizije, a takođe i zoru ljudske misli. U njihovoj uzvišenoj *Pesmi stvaranja* oni razmišljaju o početku stvari:

Tada nije bilo onog što jeste,
kao ni onog što nije.
Nije bilo nebeskog svoda,
kao ni nebesa izvan nebeskog svoda.
Kakva je sila tamo postojala? Gde?
Ko je bio ta sila?
Da li je bio ambis
ispunjen vodama bez dna?
Tada nije bilo ni smrti ni besmrtnosti.

Tamo nije bilo ni nagoveštaja
noći ili dana.

JEDNO je disalo sopstvenom moći
u dubokom miru.

Bilo je samo JEDNO,
nije bilo ničeg mimo njega.

Tama je bila skrivena u tami.
Sve je bilo tečno i bez oblika.

Na tom mestu, u praznini,
vatrom revnosti izronilo je JEDNO.
I u tom JEDNOM izronila je ljubav.

Ljubav – prvo seme duše.

Tu istinu su mudraci pronašli
u svojim srcima;
s mudročću tragajući u svojim srcima,
oni su pronašli tu sponu
sjedinjavanja bića i nebića.

Ko zaista zna? Ko može da nam kaže
kad i kako je nastao ovaj kosmos?

Bogovi su mlađi od njegovog početka
i ko zna odakle potiče ova tvorevina?

Samo bog, koji gleda s najvišeg neba,
zna odakle je potekao ovaj kosmos
i da li je bio stvoren ili nije.

Samo on zna, ili možda ne zna.

Rig Veda X. 129

* * *

U poslednjem stihu ove pesme imamo početak filozofskog ispitivanja: pesnik *Veda* je shvatio da je čoveku zarad razvitka svesti potrebna sumnja i vera.

U *Vedama* imamo zoru duhovnog uvida, a u *Upanišadama* puni sjaj jedne unutrašnje vizije.

Oko 112 *Upanišada* je napisano na sanskritu, ali najvažnije su samo oko njih osamnaest. Svaka od dve najduže, *Brihadaranjaka* i *Čhandogja*, ima oko sto strana. Dužina većine drugih varira približno od tri do trideset strana i samo je nekoliko njih duže. *Iša Upanišada*, jedna od najvažnijih, ima samo osamnaest stihova. Najraniji delovi *Upanišada* su u prozi i mogli bi da datiraju u doba oko 700. p. n. e. *Upanišade* pisane u stihu su generalno mnogo kasnijeg datuma. Mi praktično ne znamo ništa o njihovim autorima – oni kao da su pristigli iz Nepoznatog.

Čovek iz spoljne prirode u *Vedama* stupa u svoju unutrašnju prirodu u *Upanišadama* i od mnoštva se kreće prema JEDNOM. U *Upanišadama* nalazimo uzvišena pitanja koja muče čoveka, a odgovor na njih je sveden na dve reči: BRAHMAN i ATMAN. To su dva naziva za jednu Istinu i to dvoje su Jedno. Istina kosmosa je BRAHMAN, a naša unutrašnja istina je ATMAN. Sveti OM je mantra za Brahmana i Atmana. On može da se podeli na tri zvuka koji se slivaju u jedan – AUM. Jedno od značenja

OM jeste DA. Brahman, Atman i Om su afirmativna Istina, odnosno Da svega.

Oko te središnje ideje imamo okupljena sva pitanja i odgovore, priče, veličanstvene misli i, povrh svega, divnu poeziju Upanišada.

Na početku *Kena upanišade* nailazimo na ova pitanja i odgovore:

Ko šalje misao da luta nadaleko? Ko prvi navodi život da započne svoje putovanje? Ko nas primorava da izgovaramo ove reči? Ko je Duh iza oka i uha?

Ono što ne može da se iskaže rečima, ali je to čime su reči izgovorene – znaj da je to sâm Brahman ili Duh, a ne ono što ljudi ovde obožavaju.

Ono što ne može da se dokuči umom, ali je to čime um može da misli – znaj da je to sâm Brahman ili Duh, a ne ono što ljudi ovde obožavaju.

* * *

U *Katha upanišadi* je to pitanje postavio dečak Naćiketa kad je sreo Duha smrti:

„Ta sumnja se pomalja kad čovek umre: neko kaže 'on jeste', a drugi 'on nije'. Pouči me istini.“

Odgovor je isti kao u *Bhagavad Giti*: „Atman, Sopstvo, nikad se nije rodio i nikad ne umire.“

Duhovno iskustvo Atmana je iskazano ovim rečima u *Ā Chandogja upanišadi*:

Postoji Duh koji je svest i život, svetlost i istina i beskrajni prostori. U njemu su sva dela i želje, svi mirisi i ukusi. On obuhvata ceo kosmos i u tišini voli sveobuhvatnom ljubavlju.

To je Duh koji je u mom srcu, manji od zrna pirinča, ili zrna ječma, ili zrna semenke gorušice, ili zrna kanarske semenke, ili jezgra zrna kanarske semenke. To je Duh koji je u mom srcu, veći od zemlje, veći od neba, veći od samih nebesa, veći od svih ovih svetova.

Ako pitamo gde je Brahman, Duh kosmosa, odgovor je dat u *Kena upanišadi*:

On je vidljiv u prirodi u čudu bleska jedne munje, On dolazi duši u čudu bleska jedne vizije.

Ako pak misleći um nije zadovoljan krasnorečivim odgovorima, *Upanišade* imaju da kažu o tome i nešto određenije. Ako upitamo nedvosmisleno: „Šta je Brahman?“, savremeno iskazan odgovor mogao bi da glasi: „Brahman

ne može da se odredi zato što je Beskrajan. On je izvan mišljenja i imaginacije. On nije ništa u svesti i ništa van nje, ništa prošlo, sadašnje ili buduće. To su samo pojmovi u vremenu i prostoru. Ali nama najbliže dostupno određenje pojma Brahman sadržano je u rečenici koja kaže da je to stanje svesti koje nadilazi vreme kada su SAT, ČIT i ANANDA („Biće“, „Svest“ i „Blaženstvo“) JEDNO.“ Tako imamo *Man-dukja upanišadu* koja objašnjava paradoks da je Brahman sve i ništa:

OM. Ova večna Reč je sve: ono što je bilo, što jeste, što će biti i što je u večnosti. Sve je OM.

Brahman je sve, pa je i Atman Brahman. Atman ili Sopstvo ima četiri stanja.

Prvo stanje je budan život svesti okrenute prema spolja koja uživa u sedam spoljnih grubih elemenata.

Drugo stanje je snevajući život svesti okrenute prema unutra koja uživa u sedam finih unutrašnjih elemenata u vlastitoj svetlosti i osamljenosti.

Treće stanje je uspavani život utihle svesti kad osoba nema želja i ne opaža snove.

Četvrto stanje je Atman u svom čistom vidu – probuđen život Vrhovne svesti.

To nije ni spoljna ni unutrašnja svest, ni polusvest, ni spavajuća svest, ni svest, ni nesvest. To je Atman, sâm Duh, koji ne može da se vidi niti dotakne, koji nadilazi svako razlikovanje, transcendira misao i izmiče svakom opisu. U sjedinjenju s njim je vrhovni dokaz njegovog postojanja. On je kraj evolucije i odsustvo dvojstva. On je mir i ljubav.

Ta kratka *Upanišada* nastavlja da govori da je Atman OM. „Njegova tri glasa A, U i M su prva tri stanja svesti. Ta reč OM kao jedan glas je četvrto stanje Vrhovne svesti.“ *Kena upanišada* govori: „On se spoznaje u ekstazi jednog buđenja.“

Pošto je Atman (Sopstvo u svakom od nas i u svemu) Brahman ili Bog (Najuzvišenije u svemu i u nama), mogli bismo da kažemo da je problem moralnog zakona u *Upanišadama* rešen ispunjenjem Šekspirovih reči u Hamletu. Ali, umesto „sopstvo“ trebalo bi da podrazumevamo „Sopstvo“:

Kao prvo: da je tvoje sopstvo istinito,
onda sledi kao za danom noć
da ne možeš biti dvoličan ni prema kome.*

* Zbog priče koju razvija Maskaro, bili smo primorani da odustanemo od prevoda istog pasusa u Laguninom reprintu Hamleta (str. 198) iz 2012: „Al' prvo: budi veran sebi sâm, i onda će doći, kô za danom noć, da nećeš biti krivac nikome.“ Prim. prev.

Istovremeno, ako smatramo da je suština našeg bića naše Sopstvo, odnosno ANANDA (Blaženstvo), onda bismo mogli da se prisetimo Spinozinih reči o vrlini: „Blaženstvo nije nagrada za vrlinu, već je sama vrlina. Mi ne nalazimo radost u vrlini zato što kontrolišemo naše požudne želje, već naprotiv – mi možemo da kontrolišemo naše požudne želje zato što nalazimo blaženstvo u vrlini.“

Suština *Upanišada* je sažeta u rečima TAT TVAM ASI („To si Ti“). Spasenje je sjedinjenje sa Istinom: *Mundaka upanišada* kaže *Satyam eva jayate* („Jedino Istina pobeđuje“), tj. naći Istinu znači pobediti. Radost beskrajnog je uvek s nama, ali mi nismo svesni te Istine. Mi smo poput prosjaka iz priče koji je celog života prosio na istom mestu. Želeo je da postane bogat, ali sve je bilo uzalud. Kad je umro, ljudi su otkrili gomilu zlata zakopan u baš ispod mesta na kome je prosjačio. Da je samo znao koliko je čoveku lako da se obogati! Prava spoznaja Sopstva ne vodi spasenju – to jeste spasenje. Ali to nije intelektualno znanje, pa čak ni pesnička vizija: „U sjedinjenju s Njim je vrhunski dokaz Njegove stvarnosti.“ Mi možemo da čitamo u *Upanišadama* da s one strane našeg postanka postoji naše Biće, da onkraj patnje i žalosti postoji Blaženstvo, da s one strane tri stanja obične svesti postoji četvrto stanje Vrhovne svesti; ali

ono što čitamo samo su reči. Mi ne možemo da znamo ukus jedne voćke ili nekog vina čitajući o njima – tu voćku moramo da jedemo a vino pijemo. Vizionari *Upanišada* nisu osnovali crkvu ili utemeljili određenu religiju, ali vizionari Duha u svim religijama se slažu da sjedinjenje s Najuzvišenijim nije stvar reči već sam život.

Pokazaće se da su uzvišena učenja *Upanišada* dostupna samo nekolicini – „Himalaji Duše“ nisu za sve. Ljudi traže jednog opipljivog Boga ili čak idola nekog boga. Oni traže životna pravila, a iznad svega žude za ljubavlju. Kasniji vizionari *Upanišada* su to uvideli, te tako u *Iša upanišadi* imamo ideje koje nalazimo i u *Bhagavad Giti*. Zbog njene važnosti trebalo bi je citirati u potpunosti:

U slavi Boga posmatraj vasionu, kao i sve što živi i što se kreće po zemlji. Napuštajući prolazno, otkrij radost u Večnom – neka u tvome srcu ne bude drugih strasti.

Postupajući tako, čovek bi mogao poželeti život od stotinu leta. Samo delatnosti nadahnute Bogom ne vezuju čovekovu dušu.